

Şuşa ili - 2022

İlhamə RƏSULOVA

Şuşa sözün bütün mənalarında Azərbaycan mədəniyyətinin beşiyidir. Yarandığından bu günə qədər Azərbaycan mədəniyyətinə saysız-hesabsız töhfələr vermiş bu şəhər, eyni zamanda, Cənubi Qafqazda açılmış ilk dünyəvi məktəbə ev sahibliyi edir. Şuşa qəza məktəbinin tarixi Bakıdakı rusdilli gimnaziyanın da, Qori Müəllimlər Seminariyasının da tarixindən daha qədimdir. Bu gün də fəaliyyətini davam etdirən 192 yaşlı məktəbin çox maraqlı yaranma tarixi var.

Çar hökuməti 1829-cu il avqustun 2-də Zaqafqaziyada dövlət məktəbləri açmaq üçün xüsusi nizamnamə hazırlamışdı. Yerli əhalinin də dünyəvi təhsil verən məktəb açmaq istəyi Çar hökuməti tərəfindən nəzərə alındı və nizamnamədə nəzərdə tutulmuş şəhərlərdən ilk olaraq Şuşada qəza məktəbi təsis edildi. Sonralar Bakı, Şəki, Gəncə, İrəvan, Dərbənd, Naxçıvanda və Şamaxı şəhərlərində bənzər qəza məktəbləri açılmağa da, onların ömrü və təhsil keyfiyyəti Şuşa məktəbi qədər olmadı. Qəza məktəblərində təhsil rus dilində idi, amma Azərbaycan dili də fənn kimi tədris olunurdu.

1830-cu il dekabr ayının 30-da Şuşada təntənəli şəkildə ilk Avropa tipli dünyəvi məktəbin açılışı oldu. Beləcə Azərbaycanda ilk dövlət məktəbinin əsası qoyuldu. Məktəb dövlət idarələri üçün qulluqçular, ilk növbədə isə Azərbaycan və rus dillərinə tərcüməçilər hazırlamaq məqsədilə açılmışdı. Burada təhsil alanların böyük əksəriyyəti bəy və tacir balaları olsa da, sonralar kasıb ailələrin uşaqları da təhsilə cəlb olundu. Məktəb Şuşada olan Bazel alman missionerlərinin Yevageli cəmiyyəti tərəfindən pulsuz olaraq bir il müddətinə verilmiş binada yerləşirdi. Məktəbin illik xərci 3800 manat idi və xəzinədən ödənilirdi. Yeni bina tikmək üçün yerli əhali gümüş pulla 5235 manat 16 qəpik pul

Şuşanın 192 yaşlı məktəbi O, Cənubi Qafqazın ilk dünyəvi məktəbidir

toplamaşdı.

Məktəbin ilk müdiri Nikolay Mixaylovski idi. Şuşa qəza məktəbinin açılması Azərbaycanda digər dünyəvi məktəblərin yaradılmasına yol

açdı. Ondan 30 il sonra, 1865-ci ildə Bakıda rusdilli gimnaziya, 1874-cü ildə ilk qız gimnaziyası öz müdaximələrini qəbul etdi.

İlk dəfə 19 şagirdlə açılış edən

məktəbdə şagirdlərin sayı ildən ilə artdı, 1833-cü ildə məktəbdə 27, 1834-cü ildə 44 nəfər şagird təhsil alırdı. Tədris planına qiraət, hüsn-xətt, hesab, rus və Azərbaycan dilləri ilə yanaşı şəriət dərsi də daxil idi.

44 il qəza məktəbi kimi fəaliyyət göstərdikdən sonra bu təhsil ocağı şəhər məktəbinə çevrildi.

1874-cü ildə Şuşa qəza məktəbi Zaqafqaziyada ilk şəhər məktəbi statusunu aldı. Yeni məktəb daha yüksək tipli idi. Pedaqoji heyətin əksəriyyəti Tiflis Aleksandriyski Müəllimlər İnstitutunu bitirənlərdən ibarət idi. Onlar xalq içərisində hörmət və nüfuz sahibi kimi tanınırdılar. Şuşa şəhər məktəbinin ana dili müəllimləri Mirzə Həsən Əmirov və Aslan bəy Əmirov məhz belələ-

qi 5 manat idisə, bu məbləğ 1876-cı ildə 8, 1878-ci ildə isə 12 manat olmuşdu. Pedaqoji Şuranın qərarı ilə kasıbların təhsil haqqından azad edilməsinə baxmayaraq, şagirdlərin böyük əksəriyyətindən təhsil haqqı alınmırdı. Lakin buna baxmayaraq, şəhər məktəbində şagirdlərin sayı ilböl artırdı. Təsis edildiyi ilk illərdə Şuşa şəhər məktəbində 375 nəfər şagird təhsil alırdı. Bu, Rusiyada dövrünün ən çox şagird kontingenti olan məktəbi idi.

Şuşa şəhər məktəbi əsrin sonlarına doğru mövqeyini itirməyə başladı. Təhsilin keyfiyyəti şəhər ictimaiyyətini razı salmadığından onların təkidi ilə 1881-ci il sentyabrın 20-də Şuşada 6 sinifli realni məktəbin əsası qoyuldu. Bu məktəbin yetirmələri imtahan verdikdən sonra

rindən idilər. 1880-ci ildən isə məktəbin nəzdində xüsusi musiqi sinifləri açılmışdı. Bu məktəbin müəllimi, yüksək pedaqoji təcrübəyə malik Əbdüləli Muxtarov 1896-cı ildə Qori Müəllimlər Seminariyası nəzdindəki Azərbaycan ibtidai məktəbinə müdir təyin edilmişdi.

Məktəbin yetirmələri olan Firudin bəy Köçərli, Nəcəf bəy Vəzirov, Səfərəli bəy Vəlibəyov, Həsənəli xan Qaradaği Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirərək xalqın maariflənməsində rol oynamışdılar.

Şuşa şəhər məktəbinin müəllimləri Mirzə Həsən bəy Əmirov və Mirzə Aslan bəy Əmirov ana dilinin dərinədən mənimsənilməsi üçün zəhmət çəkirdilər. Tacirlər fransızlarla ticarət əlaqələri zamanı tərcüməçilər yetişdirməsi üçün məktəbə əlavə vəsait ödəyirdilər.

Şuşada şəhər məktəbi açılarkən hər şagirddən alınan illik təhsil haq-

müəllim kimi fəaliyyətə başlayırdılar.

1928-ci ildə bu məktəb yeddiillik məktəbə çevrildi, 1937-ci ildə isə Şuşa məktəbinə 1 nömrəli şəhər orta məktəbi adı verildi.

2011-ci ildə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə Şuşa 1 nömrəli tam orta məktəbinin yeni binasının inşasına başlandı. 2015-2016-cı dər ilində məktəbin yeni binası Bakı şəhəri, Yeni Yasamal-2 yaşayış massivində, Ə.Əhmədov küçəsi ünvanında istifadəyə verilib.

192 illik taleyinin təxminən, 30 ilini Bakıda keçirən bu qədim məktəbin yenidən doğma torpağına, əziz Şuşaya dönməsinə çox az qalıb.

Şuşa şəhər məktəbi yenə yaşayacaq, köhnə şöhrətini bərpa edəcək, Azərbaycan mədəniyyətinə nur saçacaq ziyalılar, vətənpərvər gənclər yetişdirəcək.